Pranas ŠERPYTIS

KĄ REIŠKIA PASAULIUI BERNARDAS LOWNAS,

arba

Lietuvos himnas Nobelio premijos laureato atmintyje

Nepilnas pusmetis buvo likęs iki Nobelio premijos laureato **Bernardo Lowno (***Boruch Lac***)** šimtojo gimtadienio. Tačiau likimo rankai negailestingai mostelėjus, iškilusis medikas vasaryje iškeliavo Anapilin. Ši žinia skaudžiai palietė ir Lietuvos medikų bendruomenę. Jis gimęs Utenoje. Keturiolikmetis su tėvais – Nisonu ir Bela – emigravo į Ameriką.

santara

Akademinį kelią B. Lownas pradėjo nuo zoologijos studijų Meino universitete, kurias. vienintelis iš septynių šimtų studentų 1942 m. baigė *Summa cum laude* diplomu. Dar po trejų metų studijų įgijo John Hopkins universiteto Medicinos fakulteto diplomą.

Jau studentas jis skyrėsi iš bendrakursių vertybiniu pasirinkimu. Nepaklusęs tuometinėms taisyklėms, jis atlikdavo kraujo transfuzijas tarp skirtingų rasių asmenų, buvo studentų organizacijos, siekusios moterų ir žydų priėmimo į medicinos mokyklas, lyderis.

Klinikinę praktiką Lownas pradėjo Jeilio universitetinėje ir Bruklino žydų ligoninėse. Dirbdamas Bostono Peterio Brighamo ligoninės kardiologijos skyriuje, tapo Harvardo universiteto mokslininku. Čia vienas pirmųjų ėmė domėtis gyvensenos įtaka vadinamųjų *civilizacijos ligų* išsivystymui, ypatingą dėmesį skirdamas kardiovaskulinėms ligoms.

Bostono Peterio Brighamo ligoninės kardiologijos skyriuje Lowno mentoriumi tapo žymus kardiologas Samuelis A. Levinas. Dirbdamas su juo , stebėdamas aukštus mirtingumo po miokardo infarkto rodiklius, Lownas nusprendė, kad tokius prastus gydymo rezultatus tuo metu lėmė paplitusi *griežto lovos režimo* ir ilgalaikės hospitalizacijos taktika.

Remiamas Levino ir nepaisydamas pradinio gydytojų bendruomenės pasipriešinimo, 1952 m. Lownas pasiūlė ankstyvos mobilizacijos po miokardo infarkto taktiką, žinomą kaip „sėdimoji terapija“ (*armchair treatment*). Gydytojas argumentavo, jog šis paprastas veiksmas leidžia sumažinti tūrio apkrovą širdžiai, mažina plaučių edemą, apsaugo nuo plaučių tromboembolijos bei pagerina paciento psichologinę būklę. Metodo efektyvumą Lownas pritaikė aštuonioms dešimtims pacientų, kurių mirtingumas, palyginus su įprastai slaugomais ligoniais, sumažėjo dviem trečdaliais. Netrukus ankstyvosios mobilizacijos taktiką imta taikyti visuotinai. Neabejotinai žinomiausias B. Lowno išradimas – *defibrilatiorius kardioverteris.*

Vieno iš širdies chirurgijos pradininkų Donaldo B. Efflerio teigimu, šis defibriliatoriaus kardioverterio išradimas leido vystytis *moderniajai kardiochirurgijai.*

B.Lownas reikšmingai prisidėjo ir prie *medikamentinio aritmijų* gydymo.

1965-aisiais B. Lownas Bostono Peterio Brighamo ligoninėje įkūrė vieną pirmųjų specializuotų koronarinės širdies ligos skyrių (*Coronary care unit*), skirtą ritmo sutrikimų gydymui ir komplikacijų prevencijai. Taikydamas ilgalaikę elektrokardiografiją ir patyrusių slaugytojų priežiūrą, gydytojas pademonstravo ankstyvo aritmijų nustatymo galimybes bei savalaikio gydymo svarbą išvengiant grėsmingų komplikacijų.

Ryški mūsų žemiečio biografijos dalis – visuomeninė veikla. Jausdamas branduolinio karo tarp Jungtinių Amerikos Valstijų ir TSRS grėsmę, 1961 metais B.Lownas ėmė telkti kolegas priešintis branduolinio ginklavimosi plėtrai. Per keliolika metų judėjimas peraugo į tarptautinę organizaciją *Pasaulio gydytojai prieš branduolinį karą* (*International Physicians for the Prevention of Nuclear War*, *IPPNW*). Vienu metu organizacija vienijo per 200 tūkstančių narių iš įvairių pasaulio regionų. 1985 m. judėjimo lyderiai Bernardas Lownas ir Jevgenijus Čazovas buvo įvertinti Nobelio taikos premija.

B. Lownas neapsiribojo branduolinio karo prevencija. Gydytojas aktyviai veikė ir *Atsakomybės už Vietnamo kare sužeistus vaikus komitete* (*Committee of Responsibility for War Injured Vietnamese Children, (COR)*, kuris siekė, kad Vietnamo kare sužeisti vaikai būtų skraidinami į JAV nemokamam gydymui.

Gydytojas kolegų atmintyje lieka ne tik kaip žymus kardiologas, mokslininkas ir visuomenininkas, bet ir puikus mokytojas. Savo prisiminimais apie gydytoją Lowną dalinasi geras mūsų kardiologų bičiulis, turintis lietuviškų šaknų, *American Journal of Medicine* vyriausiasis redaktorius S. Alpert: *B. Lownas buvo vienas geriausių ir įtakingiausių mokytojų, iš kurių teko garbė mokytis atliekant internatūrą ir rezidentūrą Harvardo universiteto Peterio Brighamo ligoninėje. Jau būdami rezidentais žinojome apie Lowno novatoriškus darbus aritmijų, koronarinių širdies ligų priežiūros ir klinikinės kardiologijos srityse... Lownas turėjo daug žymių pacientų, o žmonės vizitui pas jį vykdavo iš viso pasaulio. Visiems pacientams Lownas skirdavo vienodą dėmesį ir gydydavo taip pat, kaip paprastus bostoniečius.*

Lownų šeima Utenoje. Bernardas ant tėtės kelių. 1928 m.

O apie žymiojo daktaro meilę gimtąjam kraštui (beje, 2002 m. jis apdovanotas Gedimino ordino Komandoro Kryžiumi), liudija jo kolegos lietuviai, kai vienos vakarienės metu garsusis nobelistas lietuviškai pacitavo Lietuvos himną. Mat jo eilutės liko atmintyje dar nuo moksleiviškų dienų Utenoje, kai žydų mokykloje pamokos kiekvieną rytą prasidėdavo himno giedojimu... O palikti Lietuvą 1934 m. vertė kylanti nacistinė banga Vokietijoje. Antisemitiniai purslai pasiekė ir mūsų kraštą.

Bernardas Lownas viename interviu prisiminė: *Vieną dieną iš Bostono atvažiavo žydas, kuris buvo girdėjęs apie tėvą iš jo brolio, 1905 m.emigravusio į JAV ir sėkmingai įsisukusio į avalynės verslą. Jis pasiūlė atvykti į Ameriką 1934 m., kai Čikagoje vyko pasaulinė mugė. Iš Amerikos tėvas grįžo pakerėtas jos dydžio, grožio, ir galimybių, kurias ši šalis gali suteikti jo keturiems vaikams. Jis nenustygo vietoje, norėdamas grįžti atgal į JAV. Tačiau motina tam priešinosi. Ji manė, kad visa žydų kultūra, kurią sukūrė vietinės bendruomenės, ir Lietuvos žydų identitetas didelėje šalyje bus prarastas. Jei ji norėjo kur nors vykti, tai buvo Izraelis. Tačiau tam reikėjo gauti dokumentus iš Jungtinės Karalystės, o tai nebuvo taip paprasta. Taigi galų gale buvo tėvo viršus. Ir ačiū Dievui, nes kitaip mes turbūt nebūtume išgyvenę.* Nelengvas tėvų apsisprendimas ne tik išgelbėjo gausią šeimą, bet ir iškėlė Bernardą į pasaulio medicinos elitą. Jo atminimą šią vasarą subtiliai įamžino gimtosios Utenos žmonės. Kultūros istorikės Sandros Dastikienės iniciatyva, metalo ir juvelyrikos meistrė Lauryna Kiškytė sukūrė *ŠIRDĮ.*

Apie šį atminimo ženklą pati menininkė sako: *Iš bronzos lietoje Bernardui Lownui atminti skirtoje širdyje aortos persipina su augaliniais motyvais, nes kardiologas, palyginus, labai anksti pradėjo kalbėti apie ekologiją, mūsų atsakomybę už planetą ir konkrečią vietą, kurioje gyvename. Be to, širdis yra iškili, „medžiagiška“ – ją galima liesti, apčiuopti. Pats Bernardas Lownas yra sakęs, kad viskas prasideda nuo „prisilietimo“ – jis griauna bet kokius barjerus tarp skirtigų žmonių ir tautybių.*

Stabtelkime…

Įsiklausykime į plakančią ir žmoniją vienijančią ŠIRDĮ.

ŠIRDIS.
Dailininkė
Lauryna Kiškytė